

אשל נמרוד

נולד ב-27.7.1925 בעין חרוד, ישראל
התגייס לפלמ"ח בקיץ 1942
התגייס לפל"ים ב-1945

ה ע ס נ ה ר י ס ' 0

שהפליגו מאיטליה לארץ ישראל על ספינת מעפילים, ואימי כרעה ללדת בתאריך של היום, ממש כאן, מול חופי כרתים. הענין היה בכך שרופא הספינה, בעצמו אחד המעפילים, הודיע שחייבים לבצע ניתוח קיסרי ושאין ברשותו ציוד הכרחי לניתוח שכזה. הוא הביא את כל הנתונים לידיעת רב החובל ומפקד הספינה ואלה, אחרי התייעצות והתלבטות, התקשרו עם הצי הבריטי ובקשו עזרה.

וכך, למיטב ידיעתי, אני המעפילה היחידה שחיה ניצול תודות לצי הוד מלכותו, אשר בעצם אותם ימים עסק בציד ספינות המעפילים, כדי למנוע את הגעתן לחופי ארץ ישראל. הקשבתי לדבריה, וזיכרון רחוק צץ לנגד עיני. "הסיפור שלך הוא באמת משהו ייחודי" אמרתי אחרי שסיימה. "אם את מרשה לי, אני יכל להשלים אותו. אני גם יכול לומר לך - לאוונך בלבד, כמוכן - בת כמה בדיוק את היום?". היא תלתה בי מבט משתומם.

"את בת ארבעים", לחשתי על אוזנה, "ונראית נפלא לגילך", הוספתי בקול.

"לפני ארבעים שנה בדיוק, ואני אז ימאי צעיר בן עשרים ושלוש, הפלגתי כמלווה על ספינת המעפילים שעליה נולדת ובה הגעת לארץ ישראל, יחד עם עוד אלף ושלוש מאות עקורים, ניצולי שואה. ממש כאן, מול חופי כרתים, נקראנו אל גשר הפיקוד להתייעצות דחופה. רופא האניה, יהודי גרמני קשיש, מסר לנו בפנים חוזרות, בסגנון ענייני ובטון יבש, דין וחשבון רפואי, שלא אמר לנו דבר.

האחות שעמדה לידו הוסיפה פרטים נוספים בשפה פחות מקצועית ויותר מובנת. מה שתפסנו היה מדאיג מאוד. התברר לנו שלידה בטרם זמן, המחייבת ניתוח קיסרי, עומדת להרחש בתוך זמן קצר. על הספינה אין לא תנאים ולא ציוד מתאים לבצוע ניתוח שכזה, מה גם שהוא איננו רופא נשים, לא מנתח ולא מיילד. בתנאים אלה, סיכויי היולדת לשרוד קלושים ביותר.

כשסיימו הרופא והאחות, השתררה שתיקה מעיקה. ראשון הפר האלחוטאי את הדממה. הוא אמר שאפשר לנסות ליצור קשר עם אנית נוסעים או כל גורם אחר שנבקש. מספר

שירתתי בפלוגה ג' ובפלוגה ד' ומשם ב-1945 עברתי ל"פל"ים" לקורס מפקדי סירות מס' 5 ולאחר מכן לקורס חובלים ד'.

ב-22/11/1945 לאחר גמר הורדת המעפילים מהאוויה "ברל כצנלסון" בחוף שפיים נתפסו בלב-ים ע"י משחתת בריטית 2 סירות ה"פל"ים" ובהם 12 אנשי צוות הניכי קורס מפקדי סירות-5 ונמרוד אשל ביניהם, ה-12 נעצרו ל-6 חודשים במחנה המעצר ב"לטרון".

ב-28/12/1947 נתפשה אונית ההעפלה "כ"ט-בנובמבר" ע"י משחתת בריטית. 680 מעפיליה גורשו לקפריסין (נמרוד אשל כאחד ממלוי האוניה התלווה למעפילים לגירוש).

למיטב הכרתי היינו בני דור תש"ח - ממזרים - ברי מול (LUCKY BASTARDS) שכן, זכינו להשתתף במלחמת השחרור של ארצנו, מלחמת שחרור יש לכל עם, אם בכלל, רק אחת, גם אם נכוננו לו, לימים, מלחמות רבות.

התמזל מזלנו ותאריכי הביוגרפיה האישית של כל אחד מאיתנו, חפפו את תאריכי ההיסטוריה של הקמת מדינת ישראל. על כך אנו יכולים רק להתברך בליבנו.

לא הייתי מכיר אותך

בוקר אחד, באחת מהפלגות הסיוור, מסר לי הכלכל הראשי, מעשה שיגרה, את רשימת הנוסעים המזומנים לשולחני בארוחת הערב.

"הגברת הזו", אמר והצביע על הרשימה, "חוגגת היום את יום הולדתה".

"בסדר", השבתי. "נחלוק לה יחס ראוי".

בערב, בתום הארוחה, הוגשה לשולחננו עוגת יום הולדת ועליה נרות לכיכוי.

אחרי טכס הכיכוי, כמתחייב מן הפרוטוקול, התגלגלה סביב השולחן שיחה שגרתית, "כאן, פחות או יותר, באיזור הזה, מדרום לאי כרתים, נולדתי בניתוח קיסרי, שכמעט הסתיים ככי רע", גילתה לנו בעלת השמחה בהבעה משועשעת. "לכן גם רצינו, בעלי ואני, לחגוג את יום הולדתי הנוכחי בצורה זו", הסבירה והוסיפה. "הורי היו ניצולי שואה,

קריאות מצוקה ששיר, פעם אחרי פעם, לא נענו. שום
אנית נוסעים לא הייתה בסביבה. הזמן אזל והלך והרופא
החל לגלות סימני דאגה.

בסיס ימי של הצי הבריטי נמצא מצפון לאי, לא הרחק
מאתנו. את זה ידענו. אבל זה בדיוק היה האויב, שממנו
ניסינו להתחמק. באותם ימים, לקרוא לעזרת הצי הבריטי
היה עבורנו השפלה מכאיבה, שלא לומר מעילה במשימתנו;
דבר העומד בניגוד גמור לכל מה שעסקנו והאמננו בו בכל
ליבנו באותן השנים. אני יודע שהיום זה נשמע נורא, אבל
אז זה היה אחרת; זה היה כרוך בתחושה קשה.

רב החובל לחץ להתקשר מיד, ללא דחוי, לצי הבריטי.
הצלת חיים בים, טען, זהו ערך יסודי, המושרש עמוק
בתודעה הימית של כל אומות הים בכלל ובמסורת הימית
הבריטית בפרט. ימאי בריטי מחוייב מכוח מסורת הצי שלו,
להושיט עזרה לכל כלי שיט במצוקה, כולל אנית אויב. לא
מזמן, בתקופת המלחמה, הקפידו הימאים הבריטים למלא
אחר הוראות המסורת הזו, החזקה מכל חוק.

יוסק'ה, מפקד הספינה, ששירת בצי הבריטי בשנות
המלחמה, אישר את דבריו של הקברניט. הוא התלבט
והתחבט קשות. ההוראות שלנו לא כללו מצב כל כך בלתי
צפוי כמו זה שאליו נקלענו. הגם הלך הרוחות אחרי אירועי
הדמים על ה"אקסודוס" היה מנוגד תכלית הניגוד לפעולה
שכוז. הוא ניסה לקבל מן האחות אישור, שלא נשקפת
ליולדת סכנת חיים של ממש. לשוא! רחל, האחות המנוסה,
רק הדגישה את הסכנה המוחשית בעליל והאיצה בו לפנות
מיד לעזרת הצי הבריטי, הגורם היחיד בזירה המסוגל
להושיט עזרה מיידית.

יוסק'ה הורה לאלחוטאי לשגר מברק מצוקה בהול למטה
הצי הבריטי בזירת מזרח הים התיכון, לציין את אתר הספינה
ולפרט את כל המידע הרלוואנטי מפיו של הרופא. מכאן
התגלגלו הדברים במהירות. בתוך דקות השיב האדמירל
שהוא שולח משחתת מהירה עם ציוד בית חולים וצוות
חדר ניתוח וביקש לפנות בספינה מקום מתאים למכצע.
המשחתת תהיה לצד דופן הספינה בעוד שעות מספר.

אזירה מתוחה השתררה מקצה הספינה ועד קצהה. הכל
ניצבו על הסיפון וצפו צפונה, לכוון שממנו אמורה
המשחתת הגואלת להופיע. ראשון הבחין במלאך הגואל
קצין המשמרת, שסרק את האופק במשקפת. הוא קרא
"שיפ-אהוי!" והצביע על הכוון בידו. מי היה מאמין שאנחנו
נתבונן בעיניים מייחלות שכאלה להופעת משחתת בריטית
באופק!

כלי השיט היפהפה קרב, שוט והתקרב, במהירות שטרם
ראינו כמותה, אל עבר ספינתנו, מעלה משני צידי חרטומו
שפם של קצף מלבין לאור החמה, סוגר את המרחק שבינינו
מרגע לרגע. בהתקרבו, בעורו עושה דרכו במים, הוציא
מעבר לדופן סירת מנוע, שנשארה תלויה מעל למים
בגלגלות מתקן ההשקה. כשקרב כדי מאה מטרים בקירוב,

עצר באחת, והשיק את הסירה, שקול פעימות המנוע שלה
כבר נשמע היטב.

בסירה נראו בבירור כמה אנשים עוטי חלוקים ירוקים
וחובשי כיסוי ראש של חדר ניתוח. כל אחד מהם החזיק
בידו תיק רופאים וארנק כפפות סטרילי. הרופא והאחות
הקבילו את פניהם ליד הדופן וכל החבורה חשה לקיטון
קטן שהוכן לרבר מבעוד מועד. משנעלמה הקבוצה מאחרי
הדלת שנסגרה אחריהם, ירדה על הספינה רממת קברים.
הקברניט הוריד את סיבובי המנוע והפנה את חרטום הספינה
בזווית מסויימת מול הגלים, כמגמה למזער את תנודות כלי
השיט, כדי להקל על צוות חדר הניתוח.

שעה ארוכה אפף את הספינה שקט מעיק. הדבר היחידי
שהיה שאפשר לשמוע היה רק קול נשימתם של העומדים
סביבך. הזמן כמו עמד מלאכת וכל רגע נדמה כנצח.

פתע פתאום בקע ממערכת הכריזה קול צריחת תינוק צווח.
הקול התפוצץ ופשט על פני כל הספינה. שאגת תרועה
אדירה בקעה מכל הגרונות שהיו על הספינה והתערבה
ביבבות הרך הנולד. הסתבר שהאלחוטאי שלנו, שנכנס
לעזור בחדר הניתוח, לקח אתו את המיקרופון, וכשראה
את התינוק מגיח מרחם אמו לאויר העולם בצריחה רמה,
מיהר והפעיל את מערכת הכריזה, כדי שכל העולם ישמע.
"היה לנו נעים מאוד", אמר הקצין הבריטי הבכיר. "הצלת
חיים בים זה אחד מתפקידינו. בימי שלום זהו, למעשה,
תפקידנו העיקרי". הוסיף בהטעמה. "אנחנו מצטערים,
איפוא, שבמהלך האירועים התברר לנו מי אתם. מה לעשות,
אבל תפקידנו לגלות אותכם בלב ים ולמנוע מכם להגיע
לפלסטיין בניגוד לחוק. אנו, קציני וחילי הצי המלכותי,
ממלאים אחר פקודות הממונים עלינו, בין אם אנו אוהבים
זאת ו בין אם לאו. יהיה אלוהים עמכם. אני חושש שעוד
נתראה בקרוב".

זו הייתה הפעם הראשונה ששמעתי קצין ים בריטי מתייחס
לנושא הטעון הזה.

ראשונה אך לא האחרונה. תעבורה שנים רבות עד שאשמע
דברים מפורשים, לא תמיד באנדר-סטייטמנט אנגלי,
בפרשה המכוערת הזו. קצינים לא מעטים, שעברו את
זוועות מלחמת העולם השנייה, על קרבות הים הנוראים
שלה, נגד צי המלחמה הגרמני, אמרו לי בגלוי, שפרשה זו
הייתה עבורם כתם, והפרק הקשה ביותר בכל תקופת
שירותם רב השנים בצי.

אחרי מה שקרה, התרופפה רוח הקרב שלנו ואוירת המלחמה
פגה כליל. שוב כבר לא היו בנו הזעם והשנאה נגד הצי
הבריטי, ובאין שנאה אין התנגשות. הקצינים הבריטים,
מצידם, לא גילו כל תיאבון לשימוש בכוח נגדנו, וכל פרשת
ההשתלטות על ספינתנו והעברתנו לספינות הגירוש,
התנהלה בחוסר רצון גלוי, בקצב מתון, ותוך גינונים של
תאיטרון האבסורד. רחוק מאוד מכל מה שחיכינו לו
והתכוננו לקראתו כל ההפלגה.

"או אנחנו מכרים ותיקים", אמרה הנוסעת שלנו, החוגגת את יום ההולדת הארבעים שלה, באתר הולדתה. "ארבעה עשורים בדיוק", אישרתי. "לא הייתי מכיר אותך. באותה הפלגה היו עמנו על האניה קבוצת עתונאים מכלי תקשורת שונים, אורחי הנהלת החברה. זה טוב לעתונאים ובנות זוגם וזה מועיל לבעלי האניה. חשיפה, כפי שזה נקרא בשפה נקיה, ותקשורת אוהדת, היא חלומי של כל בעל עסקים. כרטיס זוגי חינם להפלגת סויר, הופך גם לבן של עיתונאי לאנושי יותר. מנהלי חברות ספנות הם, בדרך כלל, אנשי עסקים ממולחים. הבכיר שבין העתונאים הסב עמנו לשולחן בערב הקודם, במסיבת יום ההולדת. לא התפלאתי, לכן, שלמחרת בבוקר פנה אלי בהצעה לערוך מעין מסיבת עתונאים מאולתרת: "העתונאי שואל והקברניט משיב". משהו כזה. הסיפור הדרמטי של מסיבת יום ההולדת כבר היכה גלים בקרב העיתונאים וקיבל כיסוי הולם בעיתוני סוף השבוע שאחרי ההפלגה. אין לך אדם המושפע מן העיתונות יותר מן העיתונאים עצמם. התכוונתי, אפוא, לשאלות ברוח הזמן. לפחות ברוח הדברים כותבים בעלי הטורים הבכירים. "האם במעמדך היום, כרב חובל ותיק ומנוסה, אינך חושב שמעשיכם באותם ימים של הפלגות בלתי חוקיות, גבלו לא פעם בחוסר אחריות?" ירה ראשון השואלים. רשמתי את השאלה והצבעתי על השואל הבא. "כמי שמפליג בים שנים כה רבות, מה יש לך לומר על תנאי החיים, על רמת הבטיחות, ועל התנאים הסניטריים, בספינות המפעילים הרעועות, שבהן הבאתם את האומללים הללו לארץ ישראל?" השאלה הייתה מוכרת לי מאוד. בסרט הזה כבר הייתי. ככל פורום דומה שמעתי אותה ושכמותה בעבר. השואל הבא, בבקשה. "האם זה נכון מה שמתגלה לאחרונה, שהמעפילים לא היו אלא כלי משחק בידיהם של פוליטיקאים ממולחים, שהפעילו עליהם כל אמצעי לחץ, כדי לאלץ אותם להפליג לארץ ישראל דוקא ולא למקומות אחרים, שהיו עדיפים בעיניהם?" "מדוע לא איפשרו למפעילים, כפי שאתם קוראים למהגרים הבלתי חוקיים הללו, לבחור בעצמם את יעד ההגירה שלהם ואת אמצעי התחבורה המעודף על ידם, כמו בכל ארץ דמוקרטית נורמלית?" אני חושב שאני מבין את השאלה. שאלות נוספות?

"אדוני, רב החובל, תסלח לי בבקשה על השאלה. אני מבקש לדעת באיזה פורום התקבלו ההחלטות המבצעיות בכל אניה ואניה, והאם היה קיים בכלל נוהל מסודר כלשהו, באשר למדיניות האסטרטגית הכוללת?"

צידוף השאלות היווה נאום מגמתי, או מאמר רעיוני, ברוח כתבות מסוימות הרואות אור לאחרונה. מלמולי הסתייגות נשמעו משורות העיתונאים, בעיקר מבין המבוגרים ש

ביניהם. גם בין הנוסעים שגדשו את האולם נשמעו תשובות, חלקן מלגלגות וחלקן נרגזות. קמתי על רגלי וביקשתי להשיב בקצרה.

"בתשובה לשאלה הראשונה", אמרתי והצבעתי על השואל הראשון, "אני מבקש לומר בכל הבהירות" אכן, אני מסכים עם רוח השאלה. אילו שאלו לעצתי היום, הייתי ממליץ בכל לשון של המלצה לא להפליג על ספינת מעפילים. רצוי מאוד לנסוע באנית נוסעים. עדיף במחלקה ראשונה".

המראיינים תלו בי עינים נדמהות. התשובה לשאלה השניה. מאות אלפי העקורים, נצולי מחנות המות, יכלו לנסוע לכל מקום שרק רצו. העולם היה, כזכור, פתוח בפניהם לרווחה והם היו אורחים הצויים בכל אתר ואתר. הם רק היו צריכים לבחור. מה לעשות שהם העדיפו רק את פלסטינה והתעקשו להפליג רק בספינות רעועות". הרגשתי שההרס עולה לי לראש. הפסקתי רגע לשתיית מים.

"אשר לשאלה השלישית. כמו רוב המהגרים בעולם, חוקיים או לא חוקיים, גם הבלתי חוקיים שלנו, נאלצו לבחור - באופן חופשי, כמובן - בין האלטרנטיבות המעשיות שעמדו בפניהם בפועל. מן הטעם הזה הם בחרו להפליג בספינות מעפילים אל היעד היחיד שנותר להם למעשה". קבוצת המראיינים נראתה מאוכזבת, כמדומני.

"על השאלה האחרונה אינני יכול להשיב, לצערי". אמרתי למנומס שבשואלים, "מן הטעם הפשוט, שלא היה לי הכבוד להמנות עם קבוצת מקבלי ההחלטות. בסך הכל, הייתי ימאי צעיר, קצין משמרת, שהשתדל למלא את המוטל עליו, ברוח הדברים שאמר האדמירל נלסון לימאי אניות השייטת שלו לפני קרב טרפלגר: "אנגליה מצפה מכל אחד מכם שיעשה את המוטל עליו", סוף ציטוט. זהו. ועכשיו, אם תרשו לי, אני רוצה לומר גם כמה מילים ברצינות.

הייתי רב חובל של אנית נוסעים וכזוה חייב בכבודם ורווחתם של נוסעי, כולל העיתונאים. לא הייתי חופשי להביע את רגשותי ככל העולה על ליבי, כפי שכל כך רציתי.

"כל התורה כולה על רגל אחת היא, בעיני: מה היו האלטרנטיבות? אלטרנטיבות ריאליות, לא מיותר לומר. זה הכל. גם אחרון העקורים ידע שעדיף לנסוע ברכבת מאשר להטלטל בדרכים לא דרכים במעברי האלפים בחורף, בשלג עד הברכיים; כל אשה מאלפי הפליטים שנעו בנתיבי הבריחה השתוקקה ללבוש בגדי אופנה חדשים, במקום שבהן הייתה עטופה; כל חסר בית מורעב חלם על ארוחה טובה - אפילו לא בדיוק גורמה - במקום התבשיל המגעיל שהוטל לקערת הפח שלו, כאשר אפילו זה לא תמיד היה בנמצא; לאיש מן המפעילים לא היה ספק שיותר נוח, בטוח, ומהר להפליג באנית נוסעים מהודרת, ולא בגרוטאה נושנה, מאלה שאנחנו יכולתנו להציע להם.

אלה דברים שחבל לזכור עליהם זמן. ובכל זאת, כמעט כל

ספינה הפליגה כשעל סיפונה יותר מעפילים משתוכנן תחילה, דבר שהקשה עוד יותר את תנאי ההפלגה. מדוע הם הסתערו על כל מקום פנוי? למה הם נדחקו לחוסר נוחות ולסכנה הזו? התשובה כל כך ברורה שאפילו אני הצלחתי להבין את זה.

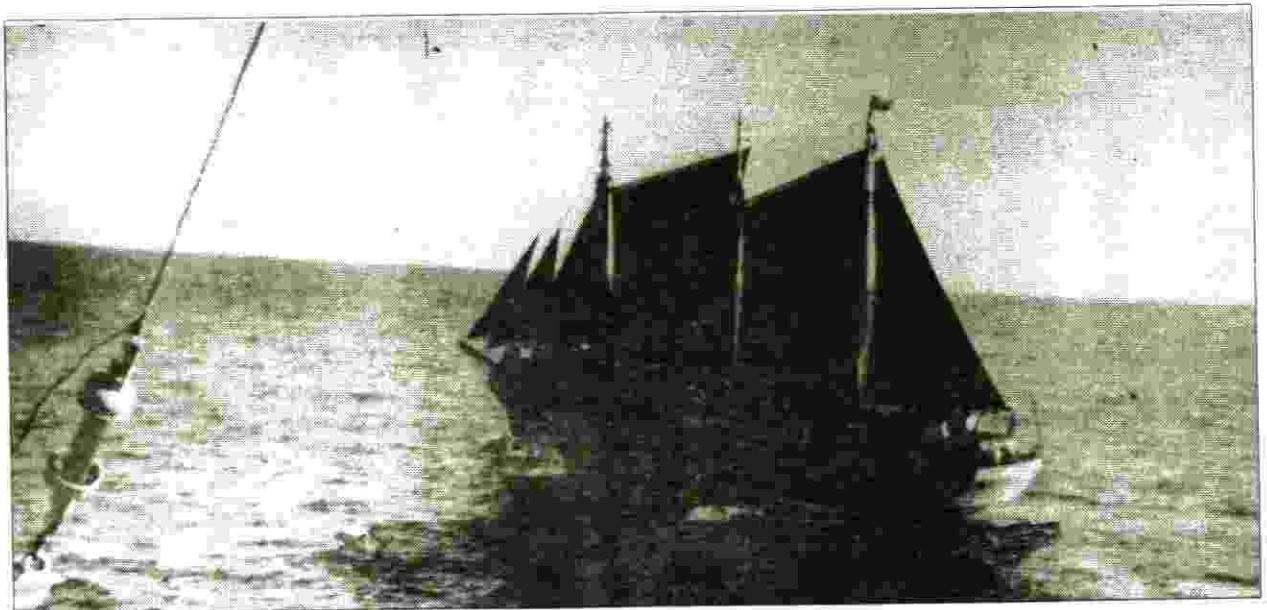
"אני מבקשת לומר כמה מילים," אמרה הנוסעת שחגגה אמש את יום הולדתה. "אמא שלי בכתה והתחננה שיקחו אותה. תחילה סרבו לה בגלל ההריון הנראה לעין. אבל היא לא הרפתה. אם תשאר מאחור, אמרה, היכן תוכל ללדת? איפה יגדל ויחיה הילד? זו אני, שאתם רואים כאן. היא לא הייתה יחידה. היו שם חולים וזקנים, ילדים ונכים, שלא היה ברור אם יוכלו לשרוד את ההפלגה. לאף אחד לא היו כל אשליות. היה ברור לכולם שזה מסע תלאות וסכנות. אבל הכל היה פחות גרוע מן האלטרנטיבה, כפי שאמר הקפטן, מן העתיד שציפה להם על ארמת אירופה החרבה אחרי שנות המלחמה. פעמים רבות שמעתי את הדברים מפי הורי ומפי חבריהם. אני יודעת מה שאני אומרת."

"אני רוצה להוסיף רק משפט אחד" הרים יהודי קשיש את ידו. "שמעתי וקראתי שיעוד לפני שהגענו לישראל כבר ניצלו אותנו והכריחו אותנו, ניצולי השואה, להתגייס לארגונים הכמו-צבאיים ואחר כך לצבא, בזמן מלחמת העצמאות. לנו זה נשמע כמו עלבון נורא. מדוע חושבים שרק הנוער שחי וגדל בארץ ישראל התנדב ורצה להלחם כדי להציל את המדינה שרק קמה? מה אנחנו יהודים סוג ב'? לאלה שנזכרים להגן על האינטרסים שלנו, רטרואקטיבית, אנחנו אומרים תודה רבה! תפסיקו להתנשא ולהביט עלינו מלמעלה למטה. עוד בחוץ לארץ נלחמנו שיקבלו אותנו לאירגונים הלוחמים. כשהגענו לישראל רק דרשנו את זה בקול יותר רם."

מהומה קטנה התחוללה ושככה. חשתי סיפוק שאני כצדיק שמלאכתו נעשית בידי אחרים. גם אני חשתי לא פעם שרבים מאלה המתקיפים את בני הורי על יחסם המתנשא כלפי המעפילים ומוקיעים את התנאים הגרועים שכפינו עליהם (מרוע לב, אני מניח) כאשר באנו אליהם וניסינו לעזור להם אחרי השואה, בעצם חותרים למשהו אחר לגמרי. אינני יודע למה בדיוק הם חותרים, אבל חשתי חוסר אמון. הרמתי את ידי ואמרתי שאני רוצה לסכם.

"הרשו לי להזכיר רק עובדה אחת, שלפעמים נדמה לי שנוטים לשכוח אותה. כל האנשים שהתגייסו לפעולות הצלת שארית הפליטה אחרי השואה, לוחמי הפלמ"ח והפלי"ם, חיילי הבריגדה היהודית וחיל התובלה, אנשי המוסד לעליה ואחרים, היו עם המעפילים בכל אותן התלאות שהם עברו. יחד עם שיירות העקורים צעדנו בדרכים המשובשות ובמעברי ההרים המושלגים; יחד עם חסרי הבית התגוררנו בבנינים הרוסים ורעבנו ללחם ותפוחי אדמה; יחד עם המעפילים הסתכננו והפלגנו בגרוטאות ישנות ורעועות; יחד עם העצורים ישבנו במחנות מעצר באירופה ובקפריסין; כמוהם הגענו לארץ ישראל והלכנו, או יותר נכון רצנו, להשתתף במלחמה הגורלית מכל המלחמות; יחד רקדנו כשהוכרזה המדינה; כמוהם התחלנו אחר המלחמה מכלום. מאפס.

לא תמיד היינו נחמדים מי יודע מה; לא כולנו היינו ממש מושלמים. לא. אבל השתדלנו. נתנו את כל מה שהיה לנו. זה לא תמיד היה הרבה, אבל תמיד זה היה כל מה שיש". דומיה השתררה אחרי שהדברים הסתיימו. אחד אחד פרשו הנאספים ועזבו את אולם הבאר הראשי ופנו איש לעברו. הזמנתי את זוג חוגגי היום הולדת לעלות איתי אל גשר הפיקוד לשאוף אוויר ים, להנות מקצת שקט, ולהשלים את החסר בסיפורנו.

האוניה "כ"ט בנובמבר" עם 680 מעפילים בחופי הארץ